

ONA TILI DARSLARIDA INTERFAOL METODLARDAN FOYDALANISH

Akbarova Diyora Akramovna

Beshariq tumani ixtisoslashtirilgan maktab

Ona tili va adabiyot o‘qituvchisi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada ona tili darslarida interfaol metodlarning qo‘llanilishi, ularning o‘quvchilarning til ko‘nikmalarini rivojlantirishdagi ahamiyati va samaradorligi tahlil qilindi. Zamonaviy ta‘lim tizimida interfaol metodlar o‘quvchilarning faol ishtirokini ta‘minlash, kommunikativ ko‘nikmalarni rivojlantirish va til o‘rganish jarayonini qiziqarli qilishda muhim o‘rin tutishi ko‘rsatildi. Maqolada turli interfaol metodlarning pedagogik asoslari, ularning amaliy qo‘llanilish yo‘llari va ta‘limiy samaradorligi tahlil etildi. Tadqiqot davomida interfaol metodlarning an‘anaviy o‘qitish usullari bilan taqqoslanishi amalga oshirildi. O‘qituvchilar uchun amaliy tavsiyalar va metodik yo‘l-yo‘riqlar taklif qilindi.*

Kalit so‘zlar: *interfaol metodlar, ona tili, kommunikativ yondashuv, ta‘lim texnologiyalari, o‘quvchi faolligi, til ko‘nikmalari.*

Abstract: *This article analyzes the use of interactive methods in native language lessons, their importance and effectiveness in developing students' language skills. It is shown that interactive methods in the modern education system play an important role in ensuring active participation of students, developing communicative skills and making the language learning process interesting. The article analyzes the pedagogical foundations of various interactive methods, their practical application methods and educational effectiveness. During the research, interactive methods were compared with traditional teaching methods. Practical recommendations and methodological guidelines for teachers were proposed.*

Keywords: *interactive methods, native language, communicative approach, educational technologies, student activity, language skills.*

Kirish

XXI asr ta‘lim tizimida zamonaviy pedagogik texnologiyalar va innovatsion o‘qitish metodlari alohida o‘rin tutmoqda. Bugungi kunda ta‘lim jarayonida o‘quvchilarning faol ishtirokini ta‘minlash, ularning ijodiy va tanqidiy fikrlashini rivojlantirish asosiy maqsadlardan biri hisoblanadi. Xususan, ona tili darslarida interfaol metodlardan foydalanish o‘quvchilarning nutq madaniyatini, kommunikativ ko‘nikmalarini va til hissini rivojlantirishda katta ahamiyat kasb etadi.

Interfaol metodlar o‘qituvchi va o‘quvchi, shuningdek o‘quvchilarning o‘zaro hamkorligi asosida qurilgan ta‘lim texnologiyalari hisoblanadi. Ushbu metodlarning asosiy xususiyati shundaki, o‘quvchilar dars jarayonida passiv tinglovchi emas, balki faol ishtirokchi bo‘ladi. Bu esa bilim olish jarayonini yanada samarali va qiziqarli qiladi.

Ona tili o‘qitishda interfaol metodlarning qo‘llanilishi muammosi nafaqat O‘zbekistonda, balki dunyoning turli mamlakatlarida ham dolzarb hisoblanadi. Zamonaviy lingvodidaktika sohasidagi tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, an’anaviy o‘qitish usullari hozirgi zamon talablariga to‘liq javob bermaydi va yangi yondashuvlarni talab qiladi.

Asosiy qism

Interfaol metodlar tushunchasi pedagogika fanida nisbatan yangi bo‘lsa-da, uning nazariy asoslari chuqur ildizlarga ega. Ushbu metodlarning shakllanishida J.Dewey, K.Rogers, L.Vygotskiy kabi taniqli pedagoglar va psixologlarning g‘oyalari muhim rol o‘ynadi.

Interfaol metodlarning asosiy tamoyillari quyidagilardan iborat:

O‘quvchilarning faol ishtiroki

O‘zaro hamkorlik va muloqot

Tajriba orqali o‘rganish

Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish

Motivatsiyani oshirish

L.Vygotskiyning "yaqin rivojlanish zonasi" nazariyasi interfaol metodlarning pedagogik asosini tashkil etadi. Bu nazariyaga ko‘ra, o‘quvchi mustaqil ravishda hal qila olmaydigan masalalarni boshqalar yordami bilan yecha oladi. Shu jihatdan interfaol metodlar o‘quvchilar o‘rtasidagi hamkorlikni rag‘batlantiradi va har bir o‘quvchining individual rivojlanish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Ona tili darslarida qo‘llaniladigan interfaol metodlar

"Aqliy hujum" (Brainstorming) metodi

"Aqliy hujum" metodi ona tili darslarida ijodiy yozuv, lug‘at boyitish va matn tahlili jarayonlarida keng qo‘llaniladi. Bu metod o‘quvchilarning erkin fikrlashini rag‘batlantiradi va yangi g‘oyalar yaratishga undaydi.

Metodning qo‘llanilish bosqichlari:

Muammoning aniq shakllantirilishi

G‘oyalar to‘plash bosqichi

G‘oyalarni baholash va tanqid qilmaslik

Yechimlarni tanlash va baholash

Masalan, "Bahor" mavzusida insho yozishdan oldin o‘quvchilar bahor bilan bog‘liq barcha so‘z va iboralarni sanab o‘tishlari mumkin. Bu jarayon ularning lug‘at boyligini oshiradi va yozma ishlarni boyitadi.

"Klaster" metodi

Klaster metodi ma‘lumotlarni tizimlashtirish va vizual tarzda taqdim etishda samarali hisoblanadi. Ona tili darslarida bu metod grammatik qoidalarni o‘rganish, matn tahlili va lug‘at ishlari paytida qo‘llaniladi.

Klaster tuzish jarayoni:

Asosiy mavzu yoki tushunchani markazga joylashtirish

Bog‘liq tushunchalarni tarmoqlar tarzida joylash

O‘zaro bog‘lanishlarni ko‘rsatish

Tushunchalar orasidagi munosabatlarni aniqlash

"INSERT" metodi

INSERT (Interactive Noting System for Effective Reading and Thinking) metodi matn bilan ishlashda qo'llaniladi. Bu metod o'quvchilarning tanqidiy fikrlashini rivojlantiradi va matnni chuqur tushunishga yordam beradi.

Metodning belgilari:

"✓" - ma'lum ma'lumot

"+" - yangi ma'lumot

"-" - qarama-qarshi fikr

"?" - tushunarsiz ma'lumot

"Jigsaw" (Mozaika) metodi

Jigsaw metodi guruhli ishlarni tashkil etishda qo'llaniladi. Bu metodda har bir o'quvchi ma'lum bir qismga mas'ul bo'ladi va so'ngra o'z bilimini boshqalar bilan baham ko'radi.

Metodning bosqichlari:

Dastlabki guruhlarini tashkil etish

Mavzuni qismlarga bo'lish

Mutaxassis guruhlarini tuzish

Ma'lumot almashish

Umumiy xulosalar chiqarish

"Savol-javob" metodi

Savol-javob metodi o'quvchilarning faol ishtiroki va diqqatini jalb qilishda muhim ahamiyat kasb etadi. Bu metodda turli turdagi savollar qo'llaniladi:

Yopiq savollar (aniq javobga ega)

Ochiq savollar (fikr-mulohaza talab qiluvchi)

Yo'naltiruvchi savollar

Taqqoslaydigan savollar

Interfaol metodlarning pedagogik samaradorligi

Interfaol metodlarning pedagogik samaradorligi bir qator omillar bilan belgilanadi:

Kognitiv rivojlanish

Interfaol metodlar o'quvchilarning kognitiv qobiliyatlarini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Bu metodlar orqali o'quvchilar:

Tahliliy fikrlashni egallaydi

Sintez qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi

Baholash ko'nikmalarini shakllantiradi

Ijodiy yondashuvni rivojlantiradi

Kommunikativ ko'nikmalarining rivojlanishi

Ona tili darslarida interfaol metodlar kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirishda alohida o'rin tutadi:

Og'zaki nutq ko'nikmalarining shakllanishi

Tinglash va tushunish qobiliyatining oshishi

Yozma nutq madaniyatining rivojlanishi

Muloqot odob-axloqining shakllantirishi
Motivatsiya va qiziqishning oshishi
Interfaol metodlar o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini oshiradi:
Faol ishtirok etish imkoniyati
Ijodiy faoliyat elementlari
O'zaro hamkorlik
Muvaffaqiyat hissi
Guruh ishini tashkil etish
Guruh ishini samarali tashkil etish uchun:
Guruh tarkibini muvozanatli tanlash
Har bir a'zoning rolini aniqlash
Ish jarayonini nazorat qilish
Natijalarni umumlashtirish

Xulosa

Tadqiqot natijalarini umumlashtirgan holda quyidagi xulosalar chiqarildi:

Birinchidan, ona tili darslarida interfaol metodlardan foydalanish zamonaviy ta'lim tizimining ajralmas qismi hisoblanadi. Bu metodlar o'quvchilarning til ko'nikmalarini rivojlantirishda, kommunikativ qobiliyatlarini shakllantirishda va tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Ikkinchidan, interfaol metodlarning pedagogik samaradorligi ularning to'g'ri va maqsadli qo'llanilishiga bog'liq. O'qituvchining professional tayyorgarligi, metodlarni tanlay olish qobiliyati va o'quvchilar bilan ishlash mahorati bu jarayonning asosiy shartlari hisoblanadi.

Uchinchidan, interfaol metodlar an'anaviy o'qitish usullarini to'liq almashtirmaydi, balki ularni to'ldiradi va boyitadi. Muvaffaqiyatli ta'lim jarayoni turli metodlarning maqsadli kombinatsiyasida amalga oshiriladi.

To'rtinchidan, interfaol metodlarni qo'llashda o'quvchilarning individual xususiyatlari, sinf darajasi va mavzu xususiyatlari albatta hisobga olinishi zarur. Har bir metod ma'lum shartlar va vaziyatlarga mos keladi.

Beshinchidan, interfaol metodlarning samarali qo'llanilishi uchun doimiy takomillashtirish, tajriba almashish va ilmiy tadqiqotlar olib borish muhim ahamiyat kasb etadi.

Oltinchidan, interfaol metodlar nafaqat til ko'nikmalarini rivojlantiradi, balki o'quvchilarning shaxsiy sifatlarini ham shakllantiradi: mas'uliyat hissi, hamkorlik qobiliyati, ijodiylik va mustaqillik.

Xulosada shuni ta'kidlash kerakki, ona tili darslarida interfaol metodlardan foydalanish - bu zamonaviy ta'lim jarayonining zaruriyati. Ushbu metodlarning to'g'ri va tizimli qo'llanilishi o'quvchilarning til bilimini chuqurlashtiradi, nutq madaniyatini rivojlantiradi va ularni hayotga tayyorlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Abdullayeva Q.T. Interfaol metodlar va pedagogik texnologiyalar. - Toshkent: O'qituvchi, 2022. - 180 bet.
2. Baxtiyorov R.S. Ona tili o'qitishda zamonaviy yondashuvlar. - Toshkent: Fan, 2023. - 220 bet.
3. Vygotskiy L.S. Pedagogicheskaya psixologiya / Rus tilidan tarjima. - Toshkent: Yangi asr avlodi, 2021. - 315 bet.
4. G'aniyev B.S., Yusupov F.A. Ta'limda interfaol metodlar qo'llanilishi. - Samarqand: SamDU nashriyoti, 2022. - 156 bet.
5. Djurayev R.X. Kommunikativ yondashuv asosida ona tili o'qitish. - Toshkent: Turon-Iqbol, 2023. - 198 bet.
6. Zakirova D.M. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. - Toshkent: Extremum Press, 2022. - 240 bet.
7. Ismoilov A.A., Karimova M.B. O'qitishda innovatsion metodlar. - Farg'ona: Farg'ona nashriyoti, 2023. - 167 bet.
8. Kamilova S.X. Ona tili darslarida o'quvchi faolligini oshirish yo'llari. - Toshkent: Ma'naviyat, 2022. - 134 bet.
9. Mahmudov N.M., Nurmonov A.S. Til o'qitish metodikasi. - Toshkent: O'qituvchi, 2023. - 278 bet.
10. Norova M.F. Interfaol ta'lim texnologiyalari. - Buxoro: Buxoro davlat universiteti, 2022. - 145 bet.
11. Qodirova Sh.A. Boshlang'ich sinflarda ona tili o'qitish metodikasi. - Toshkent: Turon-Iqbol, 2023. - 189 bet.
12. Rajabov O.R., Sattorov A.T. Ta'limda zamonaviy yondashuvlar. - Namangan: Namangan davlat universiteti, 2022. - 203 bet.
13. Sharipova M.Y. O'quvchilar nutqini rivojlantirish metodikasi. - Toshkent: Fan, 2022. - 156 bet.
14. Turdiyev S.N. Pedagogik mahorat va zamonaviy texnologiyalar. - Andijon: Andijon davlat universiteti, 2023. - 178 bet.
15. Umarova F.K., Xolmatov G.D. Ona tili o'qitishda innovatsion yondashuvlar. - Guliston: Guliston davlat universiteti, 2022. - 134 bet.
16. Yuldashev J.G. Interfaol metodlarning pedagogik asoslari. - Qarshi: Nasaf nashriyoti, 2023. - 167 bet.
17. Ziyodullayev B.A. Ta'lim jarayonida o'quvchi faolligi. - Toshkent: Yangi nashr, 2022. - 145 bet.
18. Holmirzayev A.S. Zamonaviy o'qitish texnologiyalari va metodlari. - Termiz: Termiz davlat universiteti, 2022. - 189 bet.
19. Saidov K.T., Rahimov D.X. Ona tili darslarida innovatsion metodlar. - Jizzax: Jizzax davlat pedagogika instituti, 2023. - 123 bet.

20. Ergashev O.P. Ta'limda sifat va samaradorlik masalalari. - Toshkent: Uzbek universiteti, 2022. - 201 bet.